

روند تکوین جنبش‌های اجتماعی در تطبیق محیط مجازی با محیط واقعی

عباس چگینی^۱

^۱ پژوهشگر و مسئول مرکز زبان‌شناسی و مدیریت دانش دانشگاه جامع امام حسین (ع)
ababbas848@gmail.com

چکیده

شکل‌گیری جنبش‌های اجتماعی، امروزه در دو محیط واقعی و محیط مجازی از سوی تحلیل‌گران اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و به ویژه امنیتی مورد بررسی و تدقیق قرار می‌گیرد. جنبش‌های اجتماعی در فضای واقعی در روندی سه مرحله‌ای به سمت و سوی جنبش مقاومت پیش می‌روند، اما جنبش‌های اجتماعی در فضای مجازی که امروزه با عنوان شبکه‌های اجتماعی شناخته می‌شوند نیز در روندی سه مرحله‌ای با بسیج توده‌های کاربر، آن‌ها را به صحنه‌ی واقعی می‌کشاندند. جنبش‌های اجتماعی به منظور یکپارچه نمودن مردم و به جهت پاسخ‌گویی به نیازهای فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و... صورت می‌پذیرند. رشد تکنولوژی ارتباطات و اطلاعات یکی از دلایل اساسی گسترش جنبش‌های اجتماعی در فضای مجازی است. تکنولوژی اطلاعات فرصت‌های فراوانی در اختیار گروه‌های اجتماعی قرار داده است. عدم شناخت آن و پی‌آمدهایش به عنوان یک معضل اجتماعی ضرورت بررسی روند تکوین جنبش‌های اجتماعی در فضای مجازی را گوشزد می‌نماید. از این جهت روند رشد و تکوین جنبش‌های اجتماعی در محیط مجازی را در نسبتش با محیط واقعی مورد بررسی قرار داده‌ایم.

کلمات کلیدی: شبکه‌مندی‌سازی، بسیج‌سازی، یک‌پارچه‌سازی، جنبش‌های اجتماعی، محیط واقعی و محیط مجازی.

۱ مقدمه

فرآیند یک‌پارچه‌سازی^۱، گام مقدماتی در شکل‌گیری جنبش‌ها و حرکت‌های اجتماعی است. پس از شکل‌گیری و تحقق این گام در محیط واقعی، بسیج^۲ صورت می‌پذیرد. چنان‌چه در واقعیت اجتماعی جامعه با درگیری‌های داخلی و یا تحت اشغال خارجی و ... مواجه باشد، به سمت تسلیح^۳ پیش می‌روند. این در

^۱Integration

^۲Mobilization

^۳Armament

حالی است که در فضای مجازی^۴ نیز به منظور ایجاد اندراج و پیوستگی میان اعضاء از سوی کسانی که تلاش دارند بر این فضا حاکم شوند و از فرصت‌های ایجاد شده‌ی آن استفاده نمایند، یکپارچه‌سازی صورت می‌پذیرد. این در حالی است که در گام دوم و با ایجاد شبکه‌ی مجازی که در بستر شبکه‌های مجازی صورت می‌گیرد، تلاش‌هایی برای شبیه‌سازی فضای واقعی جامعه در این محیط صورت می‌پذیرد، که می‌توان از آن با عنوان شبکه‌سازی مجازی یاد نمود، و در نهایت این شبکه‌سازی‌ها در فضای مجازی با هدف تحقق بسیج در فضای موجود، و به جهت متأثر ساختن فضا و محیط واقعی صورت می‌پذیرد.

آنچه در این میان مجهول است این است که، میان جنبش اجتماعی در فضای مجازی، با فضای واقعی چه نسبتی برقرار است؟ چه گروه‌های در محیط مجازی امکان تأثیرگذاری در محیط و فضای واقعی را دارند؟ و روش‌های تأثیرگذاری آن‌ها چگونه است؟

به نظر می‌رسد شبکه‌سازی اجتماعی در فضای مجازی با جهت تأثیر در فضای واقعی صورت می‌پذیرد. در این پژوهش تلاش می‌شود تا با هدف قرار دادن امکان و استعداد جنبش‌ها و شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی و واقعی به چالش‌هایی که متأثر از هر دو فضا وجود دارد، پرداخته شود.

جنبش اجتماعی هم در فضای واقعی و هم در فضای مجازی دارای روندی ۲ وجهی است، از یک سو خیزش، شکل‌گیری و گسترش آن، و از سوی دیگر فروکاهش و تقلیل‌اش به شکل اختیاری یا اجباری شناخته شود.

پرسش اصلی. شکل‌گیری جنبش‌های اجتماعی در چه فرآیندی صورت می‌پذیرد؟

فرضیه. جنبش‌های و شبکه‌های اجتماعی در فضای واقعی و مجازی از جهت روند شکل‌گیری، بسط، و گسترش با یکدیگر متفاوت هستند.

روش‌شناسی. روش‌شناسی در جنبش‌های اجتماعی شامل دو بخش کلی سلبی و ایجابی است. در بخش ایجابی، مسأله‌ی روند پیدایش، تکوین و گسترش جنبش‌ها و شبکه‌های اجتماعی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد، و در بخش سلبی، ساز و کار خنثی‌سازی، و بی‌اثر نمودن و محو آن جنبش‌ها و شبکه‌های اجتماعی مدنظر است.

۱.۱ خیزش جنبش‌ها و شبکه‌های اجتماعی

خیزش جنبش‌های اجتماعی معلول شرایط و زمینه‌هایی است، که با شناخت این عوامل است که می‌توان این جنبش‌ها را درک کرد، و سپس حدود و ثغورش را تعیین نمود.

۱.۱.۱ زمینه‌های محیطی و عوامل بیرونی خیزش

پیدایش جنبش‌های اجتماعی در سطح جهان، معلول عوامل بیرونی و زمینه‌های محیطی متعددی است. اگر بازه‌ی زمانی عوامل و زمینه‌های پیدایش جنبش‌های اجتماعی در سطح جهان اسلام، در یک‌صد سال اخیر

⁴Cyber

در نظر گرفته شود، برخی از مهم‌ترین عوامل و زمینه‌های آن عبارتند از:

- (۱) دخالت قدرت‌های خارجی در امور ملت‌ها
- (۲) استبدادهای داخلی در کشورهایی که از حمایت قدرت‌های استکباری برخوردارند.
- (۳) تسلط رسانه‌ای قدرت‌های استعماری
- (۴) رشد تکنولوژی‌های ارتباطاتی
- (۵) گسترش تکنولوژی اطلاعات
- (۶) امکان دسترسی عمومی به فضای مجازی
- (۷) بالا رفتن سطح آگاهی عمومی و افزایش میزان سواد
- (۸) بالا رفتن میزان وابستگی‌های عمومی به اطلاعات موجود در فضای سایبر

۲.۱.۱ جنبش و شبکه‌های اجتماعی در محیط واقعی و محیط مجازی

جنبش‌های اجتماعی، زمینه‌های ماهوی خیزش توده‌ها در نیل به «جنبش‌های مقاومت» محسوب می‌شوند، و البته هر جنبش اجتماعی را نمی‌توان یک جنبش مقاومت دانست، اما هر جنبش مقاومت، خود یک جنبش اجتماعی است. این در حالی است که بسیاری از گروه‌های اجتماعی در فضای مجازی به منظور مقاومت در برابر دستگاه یا نظام سیاسی صورت می‌پذیرد، و بیشتر کارکردشان اعمال فشار می‌باشد.

۲.۱ روش خیزش جنبش‌ها و شبکه‌های اجتماعی

خیزش جنبش‌ها و شبکه‌های اجتماعی در محیط واقعی از شرایط زندگی عادی اعضای گروه‌ها، تا وضعیت آماده‌باش عملیاتی آنها برای اجرای مأموریت، سه مرحله‌ی اساسی دارد. این سه مرحله را می‌توان روند آمایش توان انسانی جنبش‌های و شبکه‌های اجتماعی در محیط واقعی دانست:

- (۱) یک‌پارچه نمودن سلول‌های اجتماعی جنبش‌های و شبکه‌های اجتماعی، Integration.
- (۲) بسیج نمودن سلول‌های داوطلب جنبش‌های و شبکه‌های اجتماعی، Mobilization.
- (۳) مسلح نمودن سلول‌های بسیج شده جنبش‌های و شبکه‌های اجتماعی، Armament.

این در حالی است که در جنبش‌ها و شبکه‌های اجتماعی مجازی، خیزش از شرایط عادی ارتباطاتی کاربران آغاز می‌شود و تا وضعیت بسیج در فضای واقعی، سه مرحله‌ی کلی را دنبال می‌نماید. این سه مرحله را می‌توان روند آمایش توان ارتباطاتی جنبش اجتماعی در شبکه‌ی مجازی دانست.

جدول ۱: روند یک‌پارچه‌سازی جنبش‌ها و شبکه‌های اجتماعی

در محیط واقعی	در محیط مجازی
۱ واجد رهبری است.	۱ فقدان رهبری در آن مشهود است.
۲ هدف و آرمان جنبش مشخص است.	۲ هدف و آرمان جنبش مشخص نمی‌باشد.
۳ جنبش دارای ایدئولوژی مشخصی است.	۳ بیشتر خواست و اراده‌ی مشخص را نمی‌توان برای آن‌ها یافت.
۴ جنبش واجد دکترین و استراتژی است.	۴ فاقد دکترین و استراتژی هستند.
۵ انگیزه‌ی ایجاد، در انسجام جنبش، عامل اصلی است.	۵ انگیزه در آن، ارتباط برای ارتباط است.
۶ تبلیغ به شکل آشکار و عینی صورت می‌پذیرد	۶ تبلیغ در جنبش سطحی به نظر می‌رسد.

- (۱) یک‌پارچه نمودن کاربران فضای سایبر با برقراری ارتباط تا شکل‌گیری خوشه‌ها، Integration.
- (۲) شبکه‌مند نمودن سلول‌ها و بلوک‌های ایجاد شده و استمرار ارتباط میان آن‌ها، Networking.
- (۳) به صحنه‌ی واقعی آوردن شبکه‌ی یک‌پارچه شده در فضای مجازی به منظور ایجاد تحرک اجتماعی و به دست آوردن مطالباتی که جنبش اجتماعی مجازی به آن جهت شکل گرفته است Mobilization.

۲ روش‌شناسی خیزش

۱.۲ یک‌پارچه نمودن در محیط واقعی

در یک جامعه‌ی اسیر استبداد یا تحت اشغال قدرت‌های بیگانه، رخوت و یأس و ناامیدی، به سکوت و سکون و ایستایی آحاد آن جامعه انجامیده، و روزمرگی به شیوه‌ی رایج گذران دوران تبدیل می‌شود. در جوامعی که ارتباطات چهره به چهره و واقعی فاقد کیفیت بوده و چندان قابل قبول نمی‌باشد، و مردم، درگیر زندگی تکنولوژی زده‌ای هستند که ناچار نیاز تعاملی‌شان را با بهره‌گیری از فرصت شبکه‌ی مجازی مرتفع می‌نمایند. در این جامعه جنبش و شبکه‌ی اجتماعی در واقع متشکل از هزاران کاربر شبکه‌ی اینترنتی است که با وحدت نظر در خصوص مجموعه‌ای از خواست‌ها و نیازها با یکدیگر ارتباط برقرار می‌نمایند. روند یک‌پارچه‌سازی گروه‌های اجتماعی به صورت جدی در راستای ایجاد انسجام صورت می‌پذیرد. اندراج و پیوستگی اجتماعی به عنوان عامل ثبات‌بخش اجتماع مورد نظر صاحب نظران جامعه‌سازی قرار می‌گیرد. یک‌پارچه‌سازی جنبش اجتماعی در فضای مجازی با فضای واقعی دارای نسبتی مطابق جدول ۱ است. آن‌گاه که پیکره‌ی جنبش، از وجود این سلول‌های انسانی ساخت یافت و شکل گرفت، جنبش اجتماعی در فضای واقعی به مرحله‌ی «یک‌پارچه» سازی «سلول»‌های برانگیخته شده دست یافته است. آن‌گاه که پیکره‌ی جنبش، از وجود این سلول‌های انسانی، ساخت یافت و شکل گرفت، جنبش اجتماعی به مرحله‌ی «یکپارچه» سازی «سلول»‌های برانگیخته شده، دست یافته است. این مرحله را یکپارچه نمودن

یا Integration می‌نامند.

این در حالی است که روند یک‌پارچه‌سازی در فضای مجازی هنگامی صورت می‌پذیرد که ارتباط میان کاربران اینترنتی و استفاده‌کنندگان از اطلاعات برقرار شده و با تشریک مساعی و سهیم شدن در اطلاعات، ضمن تعریف مسأله‌ی مشترک و فهم مشترک خوشه‌سازی^۵ صورت می‌پذیرد.

۲.۲ بسیج نمودن در محیط واقعی

آنگاه که افرادی از متن جامعه، به عنوان سلول‌های اجتماعی، داوطلب شدند، و به صورت یکپارچه، پیکره‌ی جنبش را شکل دادند، مرحله‌ی دوم یا وضعیت «بسیج» شدن آنان آغاز می‌شود. هر فرد برخاسته و داوطلبی که رهبری فرهمند جنبش، هدف والا، ایدئولوژی و دکترین آن را پذیرفته باشد، لزوماً «بسیج» شده به حساب نمی‌آید، زیرا توان‌مندی انجام تعهدات اجتماعی و انقلابی، که سلامت جسم و تعادل ذهن و ثبات شخصیت و موارد دیگری از ویژگی‌های یک مصلح را در بر می‌گیرد، در هر فرد داوطلبی نیست؛ چه بسا یک شخص برخاسته و داوطلب حضور در جنبش، اسیر احساسات آنی، و جو زده‌ی تبلیغات جنبش مقاومت، یا تحت تأثیر شرایط استبداد و اشغال و ... به صحنه آمده است، اما از عهده‌ی انجام فعالیت‌هایی که باید انجام دهد برنمی‌آید. لذا در این مرحله باید ضمن انجام آموزش‌های مورد نیاز، مهارت، زندگی در شرایط دشوار را کسب نماید، و سپس به شکل مناسبی سازمان‌دهی گردد. عدم سازمان‌دهی اعضای جنبش موجب ناکارآمدی و از بین رفتن آن می‌شود.

روند بسیج سلول‌ها در جنبش‌ها و شبکه‌های اجتماعی در فضای واقعی به صورت زیر است:

۱. گزینش و عضوگیری.

۲. آموزش.

۳. سازمان‌دهی.

۱.۳. سازمان‌دهی به عنوان عضو ثابت یا سمپات (هوادار).

۲.۳. سازمان‌دهی به عنوان عضو ستادی یا صفی.

۳.۳. سازمان‌دهی موضوعی: عضو فرهنگی، عضو سیاسی، عضو عملیاتی، عضو اطلاعاتی، و

۴.۳. سازمان‌دهی در واحدهای رزمی، در سلسله مراتب، در قالب گروه‌ها، تیم‌ها، دسته‌ها، گروهان‌ها، گردان‌ها، (و حتی رده‌های بالاتر)، در قالب رشته‌های گوناگون و رشته‌های مختلف و شغل‌های متنوع.

^۵هدف از خوشه‌سازی در شبکه‌های مجازی و واقعی تفکیک جنبش شبکه‌ی اجتماعی به گروه‌های مرتبطی است که بتوان آن‌ها را به صورت مجزا مورد بررسی قرار داد.

اکنون با سازمان‌دهی نیروها، مرحله‌ی «بسیج» نمودن جنبش یا Mobilization به انجام رسیده است و این نیروها، برای انجام عملیات و بر عهده گرفتن مأموریت، آماده‌اند. هر چه یک جنبش بتواند کیفیت نیروهای جذب شده را افزایش دهد و به میزان بیشتری به مسایل و معضلات اجتماعی پاسخ دهد، قدرت بسیج‌کنندگی‌اش بیشتر خواهد بود. و از سوی دیگر ماندگاری بیشتری در جامعه و جذب نیروهای خنثی و بی‌طرف اجتماعی خواهد داشت.

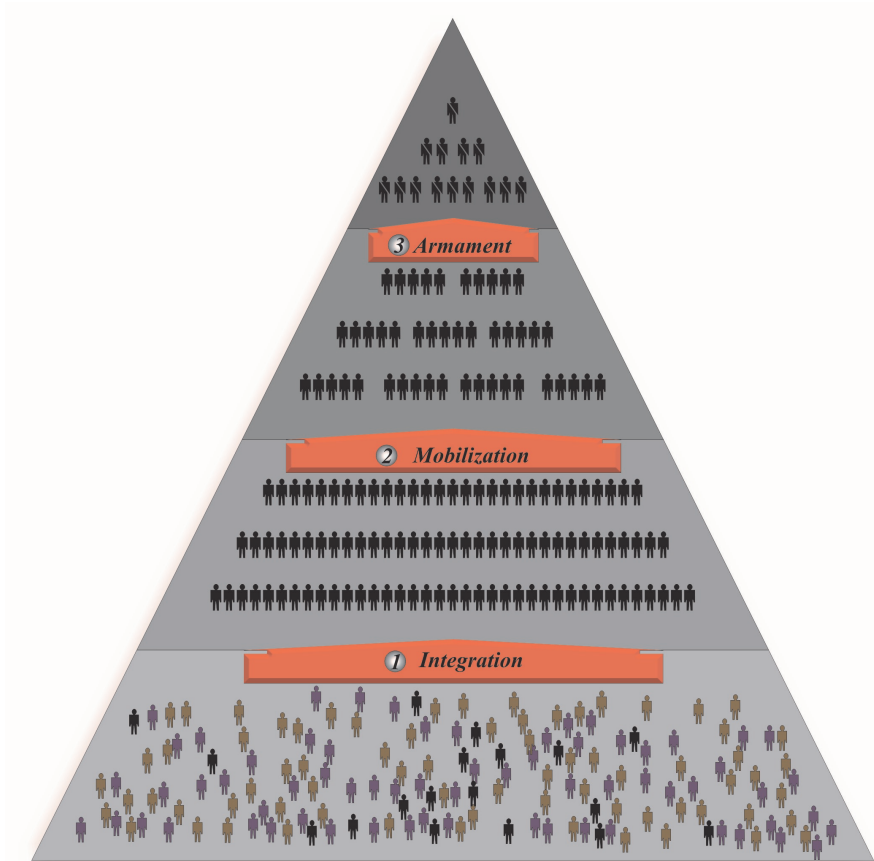
۳.۲ شبکه‌مند نمودن در محیط مجازی

جنبش اجتماعی در فضای مجازی، پس از این که سلول‌های اینترنتی به شکل متصل با یکدیگر یک‌پارچه گردیدند، به صورت شبکه‌ای مرتبط با یکدیگر به تبادل اطلاعات می‌پردازند. شبکه‌مند شدن کاربران به عنوان سلول‌های مجزا پس از برقرار شدن ارتباط و تبادل اطلاعات صورت می‌پذیرد. مؤلفه‌هایی که برای شبکه‌مند شدن این سلول‌ها نیاز است عبارتند از:

۱. وجود شبکه‌ی سخت
۲. شکل‌گیری شبکه‌ی نرم‌افزاری
۳. وجود زیرساخت ارتباطاتی و برقرار شدن اتصال و ارتباط
۴. ضریب نفوذ اینترنت با توجه به اعتبار این فضا کاهش یا افزایش می‌یابد.

برای شبکه‌سازی در فضای مجازی به صورت‌های زیر عمل می‌شود:

۱. سهیم شدن در اطلاعات اعضاء دیگر و شبکه فهمیم نمودن دیگر اعضاء از اطلاعات موجود، این مرحله را مرحله‌ی اشتراک در اطلاعات می‌گوییم. یعنی اعضاء شبکه مدارک‌شان را با یکدیگر تقسیم می‌نمایند.
 ۲. انتقال پیام‌های کسب شده توسط اعضاء به دیگر اعضاء از طریق به اشتراک‌گذاری آن‌ها.
- امکان دستیابی به شبکه‌ی مجازی، معلول برقرار شدن ارتباط اینترنتی، حفظ و گسترش این ارتباط می‌باشد. چنانچه این ارتباط قطع گردد، عملاً هیچ شبکه‌ای شکل نخواهد گرفت و یا این که شبکه ناکارآمد گردیده و نابود می‌شود. آماده بودن زیرساخت‌های فنی و تکنولوژیک در کنار وجود قابلیت‌های نرم‌افزاری به عنوان مقدمه‌ی شبکه‌مندسازی در فضا و محیط مجازی می‌باشد.
- وجود نیازهای مشترک در میان کاربران و دستیابی به درک مشترک برای شکل‌گیری شبکه امری ضروری است. زیرا امکان تفاهم و گفت‌وگو در فضای موجود منوط به وجود نیازهای مشترک است و تنها تشریح و تسهیم اطلاعات نمی‌تواند قوام‌بخش یک جنبش اجتماعی باشد.

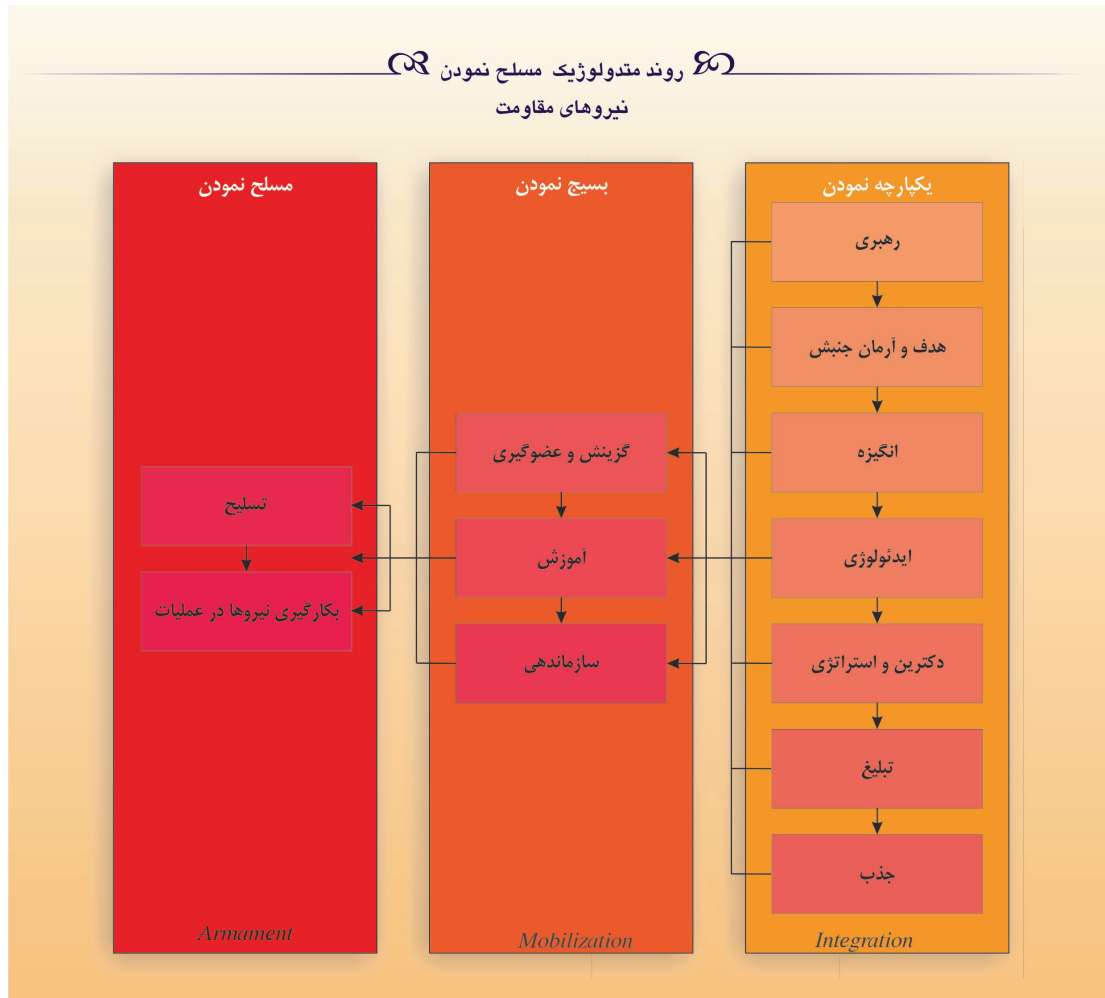
شکل ۱: مراحل سه‌گانه

۴.۲ مسلح نمودن جنبش اجتماعی در فضای واقعی

جنبش‌های اجتماعی هنگامی که به منظور مقابله با قدرت‌های خارجی اشغال‌گر و یا استبداد داخلی یک‌پارچه و بسیج شوند، در گام سوم و در روند تبدیل شدن به جنبش مقاومت اقدام به تسلیح اعضا خود منطبق با مأموریت و هدف‌شان می‌نمایند.

۱.۴.۲ تسلیح

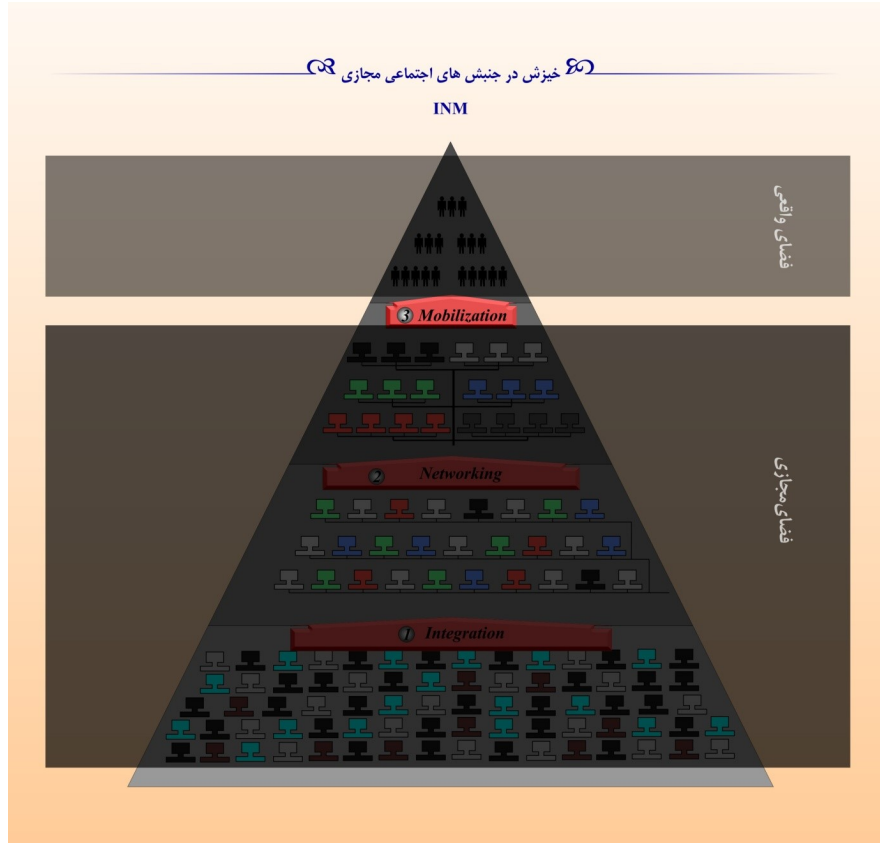
حال که جنبش اجتماعی با سازمان‌دهی نیروهای آموزش دیده‌ی خود به جنبشی با شکل مقاومت تبدیل شده است، اعضا جنبش را برای اجرای وظایف و مأموریت‌ها، «مسلح» می‌کند. واگذاری اسلحه‌ها و تجهیزات مورد نیاز اجرای عملیات آینده، در قالب «سازمان برای رزم» جنبش مقاومت، با تکیه بر تعریف دقیق نقش‌ها در سازمان، و رعایت سلسله مراتب، صورت می‌گیرد. در این مرحله، مسلح‌سازی یا Armament محقق می‌شود.

شکل ۲: روند متدولوژیک مسلح نمودن در محیط واقعی

۲.۴.۲ بکارگیری نیروها در عملیات

پس از سازمان دهی جنبش مقاومت و مسلح سازی آن، اکنون جنبش ها و شبکه های اجتماعی برای انجام وظیفه و مأموریت آماده هستند. طرح عملیاتی برای اجرا آماده شده و «سازمان برای رزم» نسبت به طرح مزبور پدید می آید. روند خیزش جنبش مقاومت یا IMA در مورد جنبش های مردمی موضوعیت دارد و سازمان های نخبه گرا یا گروه های تروریستی، مافیایی و گانگستری از دو شیوهی متفاوت دیگر، یعنی روش نخبه گرای مزدوری برای گروه های مافیایی، و روش نخبه گرای وفادار در گروه های گانگستری بهره می برند که از موضوع بحث این تحقیق بیرون است.

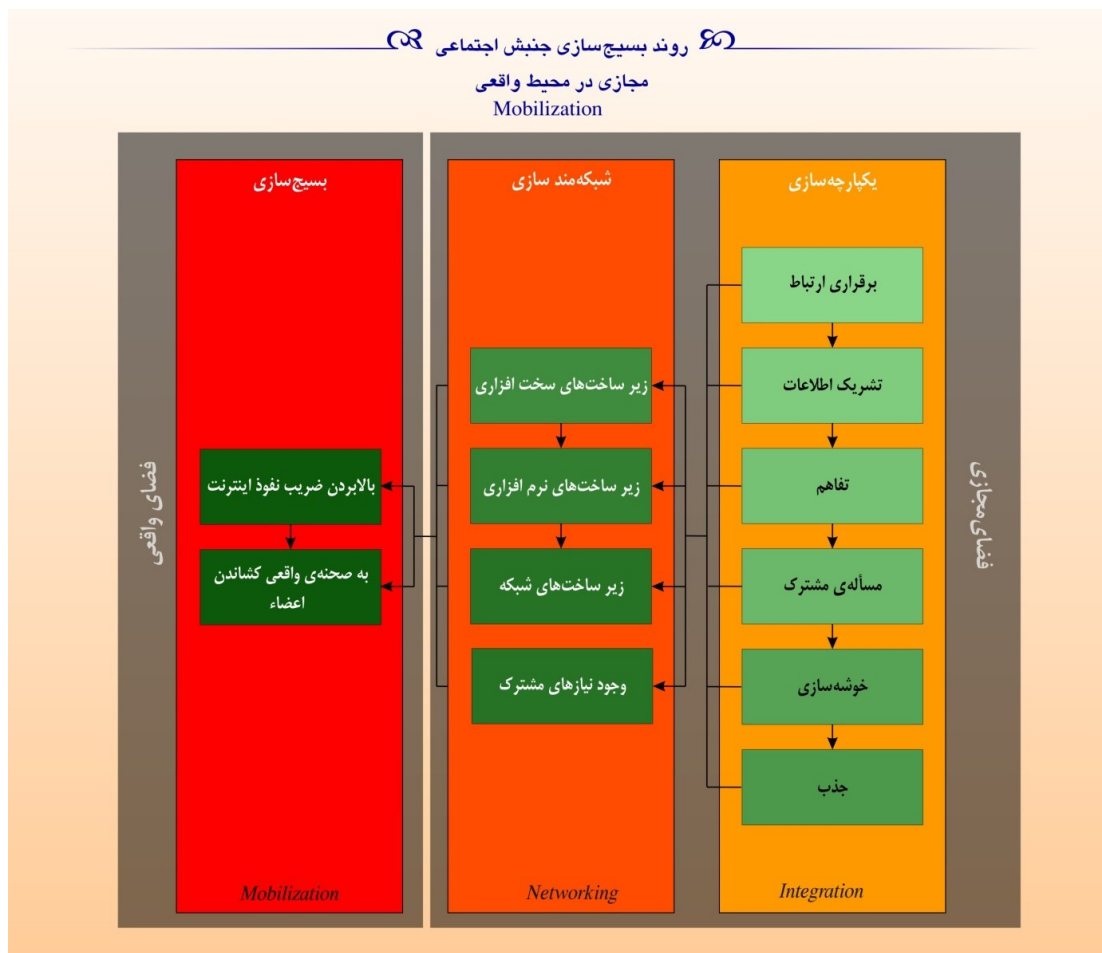
شکل ۳: خیزش جنبش اجتماعی در محیط مجازی با بسیج سازی در محیط واقعی INM

۵.۲ بسیج نمودن جنبش اجتماعی مجازی در فضای واقعی

اکنون که جنبش اجتماعی مجازی در قالب شبکه‌ی مجازی، سازمان یافته است، به دنبال کسب موقعیت جنبش است، لذا ضمن بالا بردن بهره‌وری فضای مجازی تلاش می‌نماید تا با افزایش ضریب نفوذ اینترنت، درجه‌ی هم‌گرایی^۶ در محیط مجازی را افزایش داده و از این طریق واگرایی اجتماعی در فضای واقعی را کاهش دهد. پس در این مرحله، همت جنبش اجتماعی در وارد نمودن اعضا به صحنه‌ی واقعی است. هر چه جنبش اجتماعی مجازی در صحنه‌ی واقعی حضور پررنگ‌تری داشته باشد، میزان گستردگی و عمق آن افزایش خواهد یافت. و این که افزایش ضریب نفوذ اینترنت و میزان وابستگی کاربران به اطلاعات و پیام‌هایی است که از سوی عوامل محرک و با بهره‌گیری از محیط مجازی صورت می‌پذیرد.

ورود جنبش اجتماعی مجازی به فضای واقعی بسته به میزان اقناعی که در کاربران به وجود می‌آورد، ممکن می‌شود. تلاش دستگاه‌های امنیتی بیگانه‌ای که کشورهای آن‌ها از رابطه‌ی سیاسی با جمهوری اسلامی

^۶ درجه‌ی هم‌گرایی In degree میزان ارتباط هر کاربر در محیط مجازی و یا سلول‌های اجتماعی در محیط واقعی می‌باشد. درجه‌ی هم‌گرایی شمارش تعداد ارتباطات و کیفیت آن سنجیده می‌شود.

شکل ۴: روند متدولوژیک بسیج‌سازی جنبش اجتماعی مجازی در محیط واقعی

برخوردار نیستند، مهندسی پیام‌هایی است که در فضای مجازی منتشر می‌شود. یعنی آن‌ها تلاش دارند تا با دادن پیام‌هایی که بر شایعه استوار است و با غفلت مسئولین از مکان پاسخ‌گویی به خواست مردم، آن‌ها را به صحنه‌ی واقعی، بکشانند، و بر این اساس به نظام سیاسی به صورت جدی اعمال فشار نمایند. مسأله‌ی اصلی در شیفت کردن جنبش اجتماعی از شبکه‌ی اجتماعی در محیط مجازی به محیط واقعی امنیتی شدن آن‌ها می‌باشد. مسأله‌ای که پس از انتخابات دهمین دوره‌ی ریاست جمهوری در کشور جمهوری اسلامی ایران و شکل‌گیری جنبش اشغال وال استریت در آمریکا که به جنبش ضدکاپیتالیستی در بیش از ۱۱۴ کشور در مدت کوتاهی گسترش یافت، به عنوان موردهای مطالعاتی در این روند می‌باشند.

۳ نتیجه‌گیری و پیشنهاد

روند جنبش‌های اجتماعی با توجه به محیطی که در بستر آن شکل می‌گیرند، رقم می‌خورد. در فضای واقعی با توجه به این که افراد به صورت چهره به چهره با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند، و مبتنی بر نیازهای واقعی‌شان در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند، انسجام و یکپارچگی‌شان عینی و ملموس‌تر می‌باشد. در حالی که روند جنبش‌های اجتماعی در محیط مجازی مبتنی بر برقراری ارتباط ایجاد شده توسط شبکه‌ی اینترنتی، و حفظ و تداوم این ارتباط است.

شبکه‌ی اجتماعی در فضای واقعی برای مواجهه‌ای که با معضلات و مفاسد اجتماعی و یا در برابر قدرت‌های خارجی اشغال‌گر و یا قدرت‌های داخلی مستبد، به شبکه‌ی مقاومت تبدیل می‌شود. اما شبکه‌ی اجتماعی در فضای مجازی بیشتر در جوامعی که شبکه‌ی ارتباطاتی اطلاعاتی مجازی از کیفیت برخوردار باشد، و از حیث وجود زیرساخت‌های شبکه‌ای امکان برقراری ارتباط مهیا باشد ممکن و مقدور خواهد بود. یعنی در جوامعی که از رفاه نسبی برخوردارند و ارتباطات رو در رو در آن‌ها به سبب رشد تکنولوژی کاهش یافته است صورت می‌پذیرد.

آن‌چه در نهایت جنبش اجتماعی در محیط واقعی و یا مجازی دنبال می‌نمایند، حضور مردم در صحنه‌ی واقعی برای به دست آوردن خواست‌های عمومی شده‌ای می‌باشد که جنبش اجتماعی به واسطه‌ی آن شکل گرفته است. مواجهه‌ی حکومت‌های مرکزی با شبکه‌های اجتماعی مجازی و واقعی با یکدیگر متفاوت است. هر چند شبکه‌های اجتماعی در دو سطح مطالبات عمومی از یک سو و مطالبات گروهی را از سوی دیگر دنبال می‌نمایند، اما بسته به این که به چه میزان می‌توانند خواست‌های عمومی را پوشش دهند، امکان فراگیری بیشتری خواهند داشت.

شیوه‌ها و روش‌های مهار و کنترل نیز در دو حوزه متفاوت است، تا جایی که جنبش‌های اجتماعی واقعی که در روند تکوین‌شان به جنبش مقاومت مسلحانه تبدیل شده‌اند به روش غیرمسلح‌سازی، بسیج‌زدایی و بازیک‌پارچه‌سازی در فرآیندی سه مرحله‌ای و با مهندسی معکوس صورت می‌پذیرد. اساسی‌ترین بخش در این روند شامل غیرمسلح‌سازی اعضا، جنبش، و متلاشی کردن وضعیت بسیج‌شدگی و بازگرداندن به زندگی عادی است. از سوی دیگر جنبش‌های اجتماعی مجازی که در روند تکوین‌شان موفق به وارد نمودن مردم در صحنه‌ی عمومی شده باشند، در فرآیندی سه مرحله‌ای که شامل کاهش ضریب نفوذ اینترنت با شفاف‌سازی مطالبات و از صحنه خارج نمودن مردم سپس با قطع شبکه‌ی ارتباطی و کنترل آن می‌توان نسبت به کنترل و حذف شبکه‌ی اجتماعی مجازی واقعی شده اقدام نمود. لذا به صورت مختصر پیشنهاد می‌شود که:

۱. در حوزه‌ی سیاسی؛ می‌توان با درک مطالبات عمومی از فراگیر شدن اعتراضات مختل‌کننده‌ی جنبش‌های اجتماعی جلوگیری کرد. در این راستا شفافیت در بخش‌های حاکمیتی می‌تواند مفید فایده باشد، که در کنار آن می‌بایست به مطالبات به حق آن‌ها پاسخ مناسب داده شود.
۲. در حوزه‌ی اجتماعی؛ باید از انسجام اجتماعی که در اثر تهدیدات و فشارهای خارجی صورت می‌پذیرد، در راستای هم‌کاری‌های عمومی جهت بالا بردن کیفیت زندگی و افزایش روحیه‌ی مسئولیت‌پذیری

عمومی استفاده کرد.

۳. در حوزه‌ی تکنولوژیک؛ فضای مجازی دارای دو وجه فرصت و تهدید می‌باشد. لذا می‌بایست به شکل مناسب در شرایط مواجهه‌ی با شبکه‌های مجازی که از سوی قدرت‌های خارجی تجهیز می‌شوند، عمل گردد، تا نظام اجتماعی و سیاسی با مشکلات عدیده‌ای مواجه نگردد. لذا کنترل و در اختیار داشتن شبکه‌ی مجازی و اینترنت ضرورتی غیرقابل انکار است.

۴. در حوزه‌ی امنیت؛ ادراک و ارزیابی‌های درست دستگاه‌های امنیتی و مسئولین از شبکه‌های اجتماعی و روند رشد آن‌ها در محیط واقعی و مجازی ضروری است، زیرا عدم شناخت مناسب و درک درست جنبش‌های اجتماعی ناشناخته موجب غافل‌گیری امنیتی خواهد شد این مسأله در رخدادهایی که شهریور و مهر ۱۴۰۱ در کشور صورت گرفت، به خوبی مشهود بود.

مراجع

- [۱] بشیریه، حسین. انقلاب و بسیج اجتماعی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۲.
- [۲] بکویت، چارلی، ناکس، دونالد. نیروی دلتا، ترجمه‌ی رضا فاضل زرنندی، تهران، انتشارات امیر کبیر، چاپ چهارم، ۱۳۷۸.
- [۳] پرحلم، مجید. جنگ فرهنگی، اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزی، ۱۳۸۵.
- [۴] تورس، پابلو. ضد شورش و جنگ انقلابی، انتشارات منصور.
- [۵] انسون، چالمرز. تحول انقلابی، ترجمه‌ی حمید الیاسی، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۴.
- [۶] چگینی، عباس. ابعاد پروژه‌ی DDR در جهان اسلام، اندیشکده یقین، ۱۳۸۷.
- [7] Berdal. Mast. R, Disarmament and Demobilization after civil wars, published IISS, NewYork, 1996.
- [8] The Covenant Of The Islamic Resistance Movement (Hamas). Media Analysis Center, Oct. 1988.
- [9] Eric V. Larson, Bogdan Savych, American Public Support for U.S. Military Operations, Published by the RAND Corporation, 2005.